

האיורים במסכת חולין, לקוחים מהספר 'שיחת חולין' באישור הרב אמיתי בן דוד שליט"א

בס"ד, י"ב אב התשפ"ו

חולין פ"ז – מי חייב בכיסוי הדם, דיחוי מצוות, דם שהתערבב, ונוזלי המת

שאלות:

1. תמיר זימן ובירך בלי שכיבדו אותו, הוא צריך לשלם קנס?

מי חייב בכיסוי הדם

- המשנה אומרת שאם אדם שחט חיה או עוף ולא כסה את הדם, וראה אותו אדם אחר – האחר חייב לכסות את הדם.
והמשנה מוסיפה שאם אחרי שכסה את הדם הרוח גילתה את הכיסוי, אין חובה לכסות שוב, אבל אם הרוח כיסתה וזה נתגלה חייבים עדיין לכסות.
- הגמרא לומדת מהפסוק "אֲשֶׁר יֵצֵד צִיד חַיָּה אוֹ עוֹף ... וְשִׁפָּךְ אֶת דָּמֹו וְכִסְהוּ בְּעֶפְר" שהחובה בהתחלה היא על השוחט עצמו ("מי ששפך יכסה"). המקור לזה שגם אדם אחר שראה את הדם חייב לכסות הוא מהפסוק הסמוך: "... וְאָמַר לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל – זֶה אֲזַהֵרָה כָּלִית הַמוֹטֶלֶת עַל כָּלִל יִשְׂרָאֵל."
- ברייתא אחרת לומדת מהמילים "וְשִׁפָּךְ... וְכִסְהוּ" שיש לכסות את הדם במה ששפך כלומר, ביד, אבל לא ברגל – כדי שלא יהיו מצוות בזויות על האדם.
- ברייתא שלישית מביאה מעשה באדם ששחט, וחברו הקדימו וכסה את הדם ללא רשותו. **רבן גמליאל** חייב את החבר לשלם לשוחט עשרה זהובים כפיצוי על גזילת המצווה.
- והגמרא מבררת: האם עשרת זהובים הם שכר המצווה עצמה (שכר המעשה) או שכר הברכה שחטף ממנו?
הנפקא מינה תהיה: למשל לברכת המזון שיש בה ארבע ברכות. אם מדובר בשכר מצווה – כל ברכת המזון נחשבת מצווה אחת ושוויה עשרה זהובים. אם מדובר בשכר ברכה – ארבע הברכות שוות ארבעים זהובים.
- הגמרא פושטת את השאלה ממעשה בצדוקי אחד שהתווכח עם **רבי** לגבי הפסוק בעמוס: "כִּי הִנֵּה יוֹצֵר הָרִים וְבוֹרֵא רוּחַ" וטען שיש שני בוראים שונים (אחד להרים ואחד לרוח). **רבי** השיב לו 'שוטה', יש להמשיך לסוף הפסוק שבו נאמר: "ד' צָבָאוֹת שְׁמוֹ" (בורא אחד לכולם).
הצדוקי ביקש שלושה ימים כדי לחזור עם תשובה, ו**רבי** גזר על עצמו שלוש תעניות. כש**רבי** סיים לצום ורצה לסעוד, הגיע צדוקי אחר שהתברר שהוא בא לבשר ל**רבי** שהקודם מת ולא מצא תשובה.
- רבי** הזמין את הצדוקי לסעודה, ולאחר מכן הציע לו לבחור בין כוס של ברכה (לברך ברכת המזון) לבין קבלת ארבעים זהובים.
- השליח בחר בכוס של ברכה, ויצאה בת קול ואמרה: "כוס של ברכה שווה ארבעים זהובים" (עשרה זהובים לכל ברכה). מכאן הגמרא הסיקה שפיצוי של **רבן גמליאל** היה עבור הברכה האחת שנגזלה. **רבי יצחק אבא**, שעדיין קיימת משפחתו של המבשר בין גדולי רומי, וקוראים לה משפחת בר לויאנוס.

האיורים במסכת חולין, לקוחים מהספר 'שיחת חולין' באישור הרב אמיתי בן דוד שליט"א
2. עמית שחט תרנגולות והדם נבלע באדמה, הוא צריך לכסות משהו?

"דיחוי אצל מצות"

- המשנה אמרה שאם השוחט כסה את הדם, והדם חזר ונתגלה – הוא פטור מלכסות שוב.
- **רב אחא בריה דרבא** הקשה ל**רב אשי** למה זה שונה ממצוות השבת אבדה שבה חייבים להשיב אפילו מאה פעמים ("הַשֵּׁב תְּשִׁיבֵם" השב משמעו אפילו הרבה פעמים)?
רב אשי השיב: שבהשבת אבדה אין מיעוט בפסוק, אבל בכסוי הדם נאמר: "וְכָסֶהוּ" – כסה אותו פעם אחת בלבד, ואין חובה לכסות שוב אם נתגלה, באבדה לא כתוב 'השיבהו'.
- המשנה גם אמרה שאם הרוח כסתה את הדם בעפר, ואחר כך הדם נתגלה שוב – השוחט חייב לכסות אותו בעצמו.
- **רבה בר בר חנה אמר בשם רבי יוחנן** שהחובה קיימת רק אם הדם חזר ונתגלה, אבל אם הוא נשאר מכוסה על ידי הרוח – השוחט פטור מלכסות.
- הגמרא שואלת: אם הדם כבר כוסה על ידי הרוח, לכאורה המצווה כבר נדחתה, כמו במקרה שכסה בעצמו, אז למה כשהוא חוזר ונתגלה חייבים לכסות שוב?
- **רב פפא משיב**: שמוכח מכאן שלהבדיל מקרבנות, "אין דיחוי אצל מצות" – מצווה שהיה בה פטור זמני לא נדחתה לצמיתות, וכשפג הפטור והדם נתגלה – מצוות הכיסוי חוזרת.
- והגמרא אומרת שכיסוי על ידי הרוח שונה מדם שנבלע, שהבריייתא אומרת לגביו שחייבים לכסות אפילו שלא התגלה, כי שם מדובר שרשומו של הדם ניכר על הקרקע.

3. ארנון שתה מים שהיה מעורב בהם קצת דם, האם הוא צריך להביא קרבן חטאת?

דם שנתערב בנוזלים אחרים

- המשנה אומרת שדם של שחיטת חיה או עוף שנמהל במים: אם יש בתערובת מראית דם (צבע אדום) – חייב לכסות.
- אם הדם נמהל ביין (שהוא אדום): רואים את היין כאילו הוא מים; ואז אם שיעור כזה של מים היה נצבע באדום מחמת הדם – חייב לכסות.
- אם הדם נמהל בדם בהמה או דם הריגה של חיה (שאינם טעונים כסוי): **חכמים** סוברים שרואים את דם הבהמה כאילו הוא מים; ואז אם הדם של השחיטה היה צובע מים בשיעור הזה – חייב לכסות.
- **רבי יהודה חולק** וסובר ש"אין דם מבטל דם" (מין במינו לא בטל), ולכן חייב לכסות את התערובת בכל מקרה גם אם דם הבהמה הוא הרוב, ואפילו אם אין בה מראית דם.
- דם שניתז, או שנשאר על הסכין, חייבים לכסותו **רבי יהודה** אומר שהדין חל רק אם זה הדם היחיד שנשאר מהשחיטה, אחרת, לא חייבים לכסותו, כי לא חייבים לכסות את כל הדם.
- הגמרא משווה את הדין למשנה בזבחים שאומרת את אותם הדינים של משנתינו ביחס לדם זבחים שהתערב במים, או ביין, לעניין השאלה האם הוא כשר לזריקה על המזבח.

האיורים במסכת חולין, לקוחים מהספר 'שיחת חולין' באישור הרב אמיתי בן דוד שליט"א

רבי חייא בר אבא בשם רבי יוחנן אמר על המשנה בזבחים, שאם מים נפלו לתוך דם, הדין הוא כמו במשנה שכל עוד יש מראית דם טיפות המים בטלות לדם. אבל אם טיפות הדם נפלו לתוך מים – טיפות הדם נפסלו לזריקה מפני שכל טיפה שהגיעה למים התבטלה מיד בכניסתה ("ראשון ראשון בטל"), והדם לא יכול להתכשר מדיחוי גם אם בסוף המים נצבעו באדום.

▪ **רב פפא אמר** שלעניין כסוי הדם הדין שונה, שאם נפלו טיפות דם לתוך המים – והמים נצבעו באדום חייב לכסות, כי מאחר שאין דיחוי אצל מצוות, הביטול הראשוני לא פוטר את המצווה מלהתעורר מחדש כשהתערובת כולה נצבעת באדום מהדם.

◦ **רב יהודה אמר בשם שמואל:** שכל מים שיש בהם מראה אדמומית של דם – מכפרים על המזבח (במוקדשים), מכשירים פירות לקבלת טומאה (בחולין), וחייבים בכסוי.

▪ הדינים לגבי כיסוי הדם וכפרת המזבח נשנו במשנה, לכן הגמרא **מבהירה** שהחידוש של **שמואל** הוא לעניין הכשר הטומאה, שבמקרה שהדם נמהל במי גשמים מאליהם (ללא רצון האדם). אז באופן רגיל מי גשמים שירדו מאליהם לא מכשירים לקבל טומאה מפני שאין בהם "רצון", אבל כאן, בגלל נוכחות הדם (שהוא משקה שמכשיר בכל מקרה, ולא תלוי בכך שהוא יינתן לרצון), המים מקבלים את חשיבות הדם ומכשירים את הפירות.

▪ **רבי אסי מנהרביל מפרש** שדברי **שמואל** נאמרו בצלולית הדם, כלומר הנוזל הצלול שיוצא מהדם כשהוא נקרש. אם יש בנוזל הזה מראה אדמומית – דינו כדם לכל דבר.

▪ **רבי ירמיה מדפתי** מוסיף שהאוכל מהנוזל הצלול הזה כשיש בו מראה אדמומית – ענוש כרת (כמו אוכל דם), ובלבד שיש בנוזל שיעור כזית של דם גמור.

▪ הברייתא **אומרת:** שהנוזל הצלול הזה שיש בו מראה אדמומית של דם המת – מטמא באוהל כדם המת, כשיש בתערובת שיעור רביעית לוג של דם גמור, שזה השיעור לטומאת אוהל, דם שהנשמה תלויה בו.

4. גדעון כהן רוצה להיכנס לחדר שהיה שם אדם שנרצח, האם הוא יכול להיכנס?

טומאת משקי המת

◦ הגמרא מביאה ברייתא שאומרת שכל הנוזלים והמשקים שיוצאים מן המת (כגון דמעות עיניו וחלב אישה) הם טהורים, חוץ מהדם שלו, או צלולית הדם שלו שיש בה מראה אדמומית שהם מטמאים באוהל מהתורה.

▪ והגמרא **מקשה** בתחילת הדף הבא, ממשנה בכלים שאומרת שהמשקים שיוצאים מגופם של טמאים "קלים" או "חמורים" (חוץ מטבול יום) נעשים ראשון לטומאה ("תחילה"), חוץ ממשקים מיוחדים של מעיינות הזב שהם עצמם "אב הטומאה" כמו רוקו ומי רגליו.

ומסתבר שטמאים חמורים כלל את המת, וזה סותר את הברייתא שאמרה שמשקים שיוצאים מהמת טהורים?

▪ הגמרא **מתרצת** שהמילים "קלים" – הכוונה לטמא שרץ, ו"חמורים" – לזב. ומשקה המת (חוץ מדמו) אכן טהור מדרבנן. והגמרא בדף הבא מסבירה למה חכמים גזרו על משקה הזב ולא גזרו על משקה שיוצא מהמת.